

Лисодєд О. В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, старший науковий співробітник сектора дослідження проблем кримінально-виконавчого законодавства Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, м. Харків

УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗАСУДЖЕНИХ ЯК ЧИННИК ЗНИЖЕННЯ ЗЛОВЖИВАНЬ З БОКУ АДМІНІСТРАЦІЇ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Незважаючи на те, що КВК України діє вже 10 років, він все ще далекий від досконалості й відповідності як Конституції України, так і міжнародним стандартам поводження із засудженими. Ще на момент прийняття він мав низку недоліків і протиріч, які не усунуті й до цього часу. Це стосується й удосконалення правового статусу засуджених, особливо засуджених до позбавлення волі як найбільш уразливої категорії останніх.

Зміни до КВК України вносилися вже 19 разів, але суттєвих законів, спрямованих на удосконалення правового статусу засуджених, на нашу думку, було прийнято лише два: це Закон України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо забезпечення прав засуджених осіб в установах виконання покарань» від 21 січня 2010 р. № 1828-VI та «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо порядку та умов відбування покарання» від 5 вересня 2013 р. № 435-VII. Цими законами внесені зміни і доповнення у більш ніж 50 статей КВК України, окремі статті чи частини статей викладено в новій редакції, Кодекс доповнено новими статтями, які в певній мірі розширили як засади правового статусу засуджених, так і права засуджених, особливо засуджених до позбавлення волі, і які зменшили можливості зловживань з боку адміністрації установ виконання покарань

відносно засуджених. Наразі 8 квітня 2014 р. Верховна Рада України прийняла ще один Закон України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів» за № 4525, але він ще не підписаний Президентом України.

Разом із тим КВК України і на сьогоднішній день все одне містить низку ще, так би мовити, радянських режимних норм, які без суттєвих змін були перенесені до КВК України із ВТК України і на які ніхто не звертає або не хоче звертати уваги. Наведемо лише кілька прикладів.

Частина 1 ст. 110 КВК України встановлює два види побачень для засуджених до позбавлення волі та їх максимальну тривалість: короткострокові – до чотирьох годин та тривалі – до трьох діб. Мінімальні строки побачень, як і їх порядок надання та проведення, встановлюються Правилами внутрішнього розпорядку установ виконання покарань (пункти 46-47, 50-51). Згідно з п. 47 Правил тривалість побачень установлюється адміністрацією колонії залежно від пропускної можливості приміщень, в яких вони проводяться, але в усіх випадках короткострокові побачення не можуть тривати менше двох годин, а тривалі – менше доби (що є позитивним моментом), якщо на менш коротких строках не наполягають особи, які перебувають на побаченні.

Але використання у першому реченні ч. 1 ст. 110 КВК України прийменника «до» все одне створює можливість адміністрації колонії установлювати тривалість побачення, яке надається засудженому, на власний розсуд, що може призводити і призводить до зловживань з боку адміністрації. Водночас, якщо засудженому гарантується право на зустріч із родичами та іншими особами (ч. 1 ст. 107 КВК України), то і засуджений (а не адміністрація колонії) повинен вирішувати, скільки часу йому спілкуватися з родичами чи іншими особами в межах того часу, який установлюється нормами КВК України. Тобто у КВК України має бути чітко встановлено, що засудженим надаються короткострокові побачення тривалістю чотири години, тривалі – три доби, прийменник «до» у ч. 1 ст. 110 КВК України повинен бути виключений, вказівка на «пропускну можливість» у підзаконному нормативному акті теж повинна бути виключена.

Як використання позитивного досвіду зазначимо, що такі положення містяться у ч. 1 ст. 89 КВК РФ, а Правила внутрішнього розпорядку виправних установ, що затверджені наказом Міністерства юстиції РФ від 3 листопада 2005 р. № 205, взагалі не містять вказівки на

мінімальний термін побачень, і якихось особливих нарікань щодо проблем надання засудженим до позбавлення волі побачень у РФ ми в літературі не зустрічали. В окремих випадках КВК РФ передбачає навіть надання засудженим до позбавлення волі тривалих побачень із проживанням за межами виправних установ терміном на п'ять діб.

Зазначене стосується й права засуджених до позбавлення волі на придбання продуктів харчування і предметів першої потреби за гроші, зароблені у колоніях. Чомусь й досі (як і ВТК України) у виховних колоніях та виправних колоніях мінімального рівня безпеки засудженим дозволяється витратити до ста відсотків мінімального розміру заробітної плати на місяць (ч. 1 ст. 143, ч. 1 ст. 138 КВК України); у виправних колоніях середнього рівня безпеки – до вісімдесяти відсотків мінімального розміру заробітної плати (ч. 1 ст. 139 КВК України); у виправних колоніях максимального рівня безпеки – до сімдесяти відсотків мінімального розміру заробітної плати (ч. 2 ст. 140 КВК України), а засудженим до довічного позбавлення волі – до п'ятдесяти відсотків мінімального розміру заробітної плати на місяць (ч. 5 ст. 151 КВК України). Знову «до» і знову адміністрація вирішує за засудженого, скільки коштів йому витратити, і чомусь кількість грошей до витрачання при умові праці засуджених у різних видах колоній різна.

На нашу думку, подібна радянська практика є приниженням гідності засуджених, сума грошей на придбання продуктів харчування і предметів першої потреби в усіх видах колоній принаймні на сьогоднішній день повинна бути однаковою, а у подальшому слід покращувати якість харчування та матеріально-побутове забезпечення засуджених і взагалі відмовитися від подібних «відсотків».

Незрозуміло також, чому й досі кошти, зароблені у колоніях, можна відправляти родичам без проблем, а іншим особам – тільки з дозволу адміністрації (ч. 1 ст. 114 КВК України)? Чому право засуджених на телефонні розмови без обмеження їх кількості (ч. 5 ст. 110 КВК України) у п. 46 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань обмежується положенням про те, адміністрація установи забезпечує надання засудженим телефонних розмов за наявності технічної можливості?

На нашу думку, відповідь повинна бути однозначною: це вигідно адміністрації установ виконання покарань, так як створюються можливості для зловживань щодо засуджених та маніпулювання їхньою поведінкою.

Усунути чинники таких зловживань досить легко шляхом внесення незначних змін до КВК України та підзаконних нормативних актів, що не потребують значних бюджетних витрат. Проте потрібна відповідна аргументація і воля, в першу чергу, суб'єктів кримінально-виконавчих правовідносин, а вже потім – суб'єктів законодавчої ініціативи.

Кундеус В. Г., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін факультету права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ. м. Харків

**ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ПОЛЯГАЮТЬ
У ЗЛОВЖИВАННІ ПОВНОВАЖЕННЯМИ З МЕТОЮ
ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ
(СТАТТІ 364, 364¹, 365² КК УКРАЇНИ),
ЯК КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ**

Кримінальна відповідальність за злочини, що полягають у зловживанні владою, службовим становищем чи повноваженнями з метою одержання неправомірної вигоди, передбачена Розділом XVII Кримінального кодексу України (далі – КК) (Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг).

Так, зокрема, ч. 1 ст. 364 КК «Зловживання владою або службовим становищем» встановлює відповідальність за умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб. Частина 1 ст. 364¹ КК «Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми» встановлює відповідальність за умисне, з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб використання всупереч інтересам юридичної особи приватного права